РОЗСТРІЛЯНЕ БЕЗСМЕРТЯ
(Поема)

Безумство бурі світової
одгуркотіло вже давно...
Ти знов стоїш переді мною
й в поему просишся, Махно!..

Ти просиш (зір твій, наче жало...)
поему написать нову,
бо першая давно пропала
в сумних архівах ГПУ.

О, скільки гроз гуло в поеті,
герою нещасливий мій,
коли побачив на портреті
тебе я в куртці шкіряній!..

Тепер не знаю, як ти, де ти?..
Горить душа моя в огні...
Я проти тебе йшов в багнети
іще в далекі юні дні.

Ішли махновці в смерть юрбою.
Чи був це яв, чи дикий сон?.,
їх у бою під Лозовою
ми захопили у полон.

Той сніг... Крові багряні маки...
Та церква... Тіні чорні ґав...
Де я, смуглявий гайдамака,
багнетне коло замикав.

Як їх стріляли, як кололи
штиками в стегна чи в плече!..

А я дививсь... і чорним болем
стискалось серце гаряче...

Така була судьба поета...
Махно, я зовсім їй не рад.
Я проти тебе йшов в багнети
в борні за Єлисаветград!

Гули дроти... був сніг — не трави...
Десь коні грізно: туп-тупу...
А я, політкурсант смуглявий,
стою в дозорі у степу.

Блукала смерть у білих гонах,
я бачив тінь її страшну...
І у Петлюри, і в червоних
любив я дівчину одну.

Цього не викреслиш із серця...
Що з вами, очі голубі?..
Весь світ стогнав в гігантськім герці,
й земля кипіла в боротьбі...

А ми, з гвинтівками, курсанти,
немов незлічені полки,
хоч мало нас, ішли на банди,
на чорний прапор твій в штики!

І входив штик в живіт, як в вату,
як голка в масло, в крик — "оа!.."
Я знав, що ти куркуль проклятий,
оскаженілий буржуа!

Твоєю я забризкав кров'ю
сніги широкі та сумні...
хвсе ^к любив тебе любов'ю
незрозумілою мені.

Обличчя Міші Ялового
ще й досі бачу я... Той час,
ті наші думи і дороги...
Та багатьох нема із нас,
немає й Міші Ялового.

Він мовчки слухав про Махна
й хитав в задумі головою...
О Мішо, Мішо! Над тобою
не сяє неба вишина...

Як не порвав я серця струни.
Не я — їх ворог люто рвав!..
А ти в дорозі до Комуни
од кулі братньої упав...

Холодні стіни каземата,
І смерті стогін, сталі спів...
То з пістолетом руку брата
на тебе ворог злий навів...
Така судьба твоя проклята.

Упав орел. Зламались крила,
ти очі золоті закрив...
Тебе прокляв мій тихий спів...
Я ж вірив тим, що Мішу вбили.
А він... а він мене любив!..
І ми усі його любили.
Мене ж злий ворог обдурив.

Я бережу твій образ свято,
прости мене, мій бідний брате!

Тобі хвала й безсмертна слава,
далекий Мішо Яловий!
Вернувся ти в партійні лави,
але вернувся неживий.
З тобою що? Ніхто не знає.
Я ж чую твій печальний крок
і бачу, як у тьмі тримає
рука прозора партквиток
і з тьми привіт нам посилає...

Так. Примаков тебе любив,
як друг, як вітер український,
що мертвий волос ворушив...
Пішли у тьму під кулі спів
і ти, і Юрій Коцюбинський,
що тільки для Радвлади жив...
В вікно б'є вітер непривітний
дощем, як снігом в час зими.
І дивляться Василь Блакитний
і Хвильовий на мене з тьми...

Чого ви дивитесь із ночі?..
Ви прожили свій вік не зря.
В одного сині-сині очі,
в другого ж карі, як зоря,
коли прибій в граніт гуркоче
і кида бризки з янтаря...

Ви не боялись Бога й чорта —
ви віддали борні свій спів.
Один умер через аорту,
а другий сам себе убив...

Убив себе, але не спів,
був друг мені і друг Еллану
і на житті своїм, о гнів! —
як Микитенко говорив,
"поставив крапку олов'яну".

А Микитенка хто убив?..
Все та ж змія, проклята, чорна
що в наші лави заповзла
і нас, синів ковадла й горна,
таємно жалила й пекла
тортур залізом... Повна шалу,
вона вела у тьмі бої
і в Революцію стріляла
безсмертним іменем її!..

Душа Миколи Куліша
крилами б'є в вікно блакитне
й крізь ніч, похмуру й
непривітну,
в мою поему поспіша...

Він геній був... І от не стало
орла духовних тих висот,
куди послав його народ
і партія куди послала.
Пішов у небуття, як дим...
І Курбас Лесь пішов за ним.
Серця спинились їхні чулі
од голоду, а чи від кулі...
І ті, кого любить я звик,
і Кириленко, і Кулик,
що з нами йшли у даль
щасливу,
і Підмогильний, і Вражливий,

що з смертю вицшли на двобій,
Кривенко, Плужник, Лісовий
стоять, мовчать у тьмі
страшній...
Стоїть в очах примарне
військо...
І дивляться Близько й
Фальківський,
і з глибини і тишини,
вітають Мисика вони...
Не чуть за вікнами сирен...
А я дивлюсь у ніч патлату...
Й заходить тихо у кімнату
печальний Міша Йогансен...
Він теж упав від кулі ката
лицем униз чи горілиць, —
і з ним упав Косинка Гриць.
"Прощай, матусенько, єдина!" —
я певен, що так Гриць сказав.
І постріл тяжко заридав...
І цілували губи сина
криваву землю України...
Про них співаю я сьогодні
і про усіх, кого нема,
кого ковтнула смерті тьма...
їх кров наповнила б безодні!..
Досвітній, Епік... Любі, любі,
хоч в пісні воскресить би вас
і той страшний, безумний час!..
ось іде Гордій Коцюба,
у кому лева міць жила,
й сідає мовчки край стола...
"Чи всі зібрались?" Ще нема
Панаса Любченка і Лева,
що звався Скрипником (крицева

у нього вдаченька була),
і ще Затонського нема.
Смерть гордий дух їх переміг, —
то тільки тіло сталь порвала...
Нехай фізично вбили їх,
але їх дух не розстріляли!

Хай лине спів, як гул пожеж,
і про товаришку Левкович!..
Зайшли Затонський, Скрипник теж
і Любченко Панас Петрович.
А ось із зором, повним мук,
іде Валерій Поліщук...
"Ну що? Зібралися, вояки?
Стіл круглий, тут усі однакі", —
лунає голос, мов з-за хмар...

О світлі жертви яничар,
гадюк у образі людини!..
Щоб передать увесь мій гнів,
нема таких на світі слів!

Четвертувати мало тих,
хто "планово" понищив їх,
крові розливши океани...
Наслідуючи наші плани,
він плани праці обернув
на смертні плани! Хто ж з них проти
нового був, коли нове
вони творили в повну силу,
під горді кличі "Хай живе!",
що ввись летіли, в сонця злото...
Але бандити патріотів
нацьоналістами зробили.
А ми в це вірили!

Сидять, хитають головами
й на мене дивляться... Уперті,
чужі хитанням і журбі,
вони були у боротьбі
за Україну і за Русь...
Так тяжко плачу і дивлюсь
я на розстріляне безсмертя,
як на дитя убите мати...
Страшний пройшли ми, друзі, час.
Та як живі вони між нас
І будуть жить, на горе кату!..
Безсмертя ж бо не розстріляти!
Не розстрілять його ніяк,

хоч смерть підступна, наче кицька,
чи так, мій друг, Володю Гжицький?..
А в серці світять, як маяк,
Ірчан, Бобинський і Коряк...
Од нас не підете нікуди,
ви — в нас, ви з нами як живі,
що на землі лишились чудом
(а серце радісно так тінька)
і Добровольський, і Ковінька.
Нехай поглинула їх мла —
ми їх продовжуєм діла
на славу й щастя України.
Павло Григорович Тичина
мені всміхається: .^LBЭКе^К .
"Так, так", — до мене — Рильський теж.
І Панч, і Головко, і Ле
зі мною згодні. Як троянда,
зоря поезії цвіте
і прози сонце золоте.
Між нами Василевська Ванда
і куций сміх Корнійчука,

і сміх Олійника, й хоч Вишні
нема між нас, як сонце в вишніх,
він не погас. Хоч десять літ
його терзали там, де лід
і гул тайги, і жах розлуки...
Там ми сплели братерські руки
на місці мертвих і, живі,
йдемо на обрії нові,
де сонце правди вселюдської
встає із далини близької...
І йдуть із нами в далечінь,
во ім'я щастя поколінь,
мов колективний комсомолич
Шиян, і Сенченко, і Смолич.
О ні, брати, о ні, не сон це!
Встає в^ке Комунізму сонце!..
Його проміння осява
обличчя наші і верстати,
пшениці колос той вусатий...
Під ним хвилюється трава,
горить воно в очах маляти...
Але не треба забувати
про той страшний далекий час
І тих, що йшли на смерть за нас,
на смерть, з натхненними очами,
щоб буть безсмертними між нами.
Одні в квітках, другі в крові,
зійшлися мертві і живі...
Драй-Хмара, Зеров, Филипович...
Вітають їх в печалі губ
наш Антоненко-Давидович
із Зінаїдою Тулуб.
Так ми йдемо, й вони — між нас,
у цей неповторимий час.
І присвятили Батьківщині,

в труді натхненному єдині,
і мрій політ, і серця жар
Павло Усенко і Гончар.
За ними на Парнасу вишку
зійшли Павличко і Малишко,
куди, одкривши в даль вікно,
Доленго вийшов вже давно.
І навіть Крижанівський Стьопа
з "Берізкою" за ними тьопа.
Він, часто лаючи Сосюр,
не став понад "шаблонів мур",
бо Байрон в гуркоті доріг
за вуха витягти не міг
того, хто в твань угруз по вуха...
Така вже доля бідних духом.
Ні, не забув я, щастя мріє,
і про Трипільського Андрія,
про Ющенка і про Масенка,
Яновського і Копиленка...
Між нами в спокої чола
я бачу Ходченка Павла,
що йде вперед як довгожитель.
Бо дух наш — тіла є цілитель.
В лице майбуття вітер віє
і Воскрекасенку Сергію...

Сплели ми в льоті світлі крила,
і всі одне ми робим діло.
Не діло, любі, а діла —
і в даль, як блискавки стріла,
мчимо відважно і щасливо...
І в блискавці нема розривів.
Такий характер український,
чи так, товаришу Дубинський,
що довгий час не мав що їсти...

Куди там графу Монте-Крісто!
Такий-то я, мої братове, —
хотів писати про "Махна",
а написав про Примакова,
що став для мене як весна,
коли палала даль грозова,
коли гули бої уперті,
і подививсь крізь Примакова
я на розстріляне безсмертя,
і зрозумів, що в дні нові
безсмертні — мертві і живі.

Ідуть розстріляні, й між ними
я бачу Лебедя Максима,
завжди спокійного в житті,
мого святого побратима
на тій горьованій путі,
якою йшли ми в далі чулі...
Мене з ним розлучила куля...

Але в комуну, що гряде,
зі мною поруч він іде,
в життя, що радісно вирує...
Його ходу я серцем чую,
ходу спокійную козачу...
Його (товариші, я плачу...)
любив за запорозьку вдачу.
Максиме! Рвать в гаю цвіти
любили ми, — й Дніпра прибої...
Той клуб Блакитного, і ти
спокійною ідеш ходою
в життя, як в щастя світлий дім...
Я знаю, ти і вмер таким.
Стрільбицький, ректор інституту
в далекім Харкові, давно...

Дні обернув ти на минути,
коли одкрив мені вікно
до царства правди і науки.
Мене ти світлою рукою
поніс туди, де хмар ріка
розбита променем-стрілою,
де сонце встало наді мною...
Й була то партії рука,
як в батька, добра і ласкава...
Вона поета-юнака
ввела у царство знань яскраве...
Тебе замучили кати, —
огнем і гостреним металом
зламали до життя мости,
щоб з нами ти не міг іти,
але душі не розстріляли.
І ти з живими до мети
ідеш у день ясний, погожий,
такий на татка мого схожий.
Я пам'ятаю, плакав ти,
коли читав про своє серце
я вірші в парку... З висоти

нам срібне сяяло відерце,
і з нього в трави волохаті
лилось, як у дитинстві в хаті,
навколо біле молоко...
"Молюсь... Сомненья далеко", —
читав я Лєрмонтова юним...
О, як я заздрив серця струнам,
коли до світла йшов із мли,
що так звучать вони могли!
А з неба сипалась пороша
і синя, й срібна, й золота...
Але юнацька заздрість та

до генія була хороша.
Відомим через тебе став
на Україні лірик ніжний,
що у траві тебе читав
або у сінях, в вечір сніжний...
Дивитись в душу людську — щастя.
Любіть її, як море трав!..
Отак Стрільбицькому я часто
юнацьке серце одкривав.

Ще не віддав я борг поета
своїм братам по боротьбі.
Згадав я далі голубі,
Кирилюка і Шеремета.
Вони не мертві, а живі,
але й повз них пройшли багнети,
так страшно й гостро, всі в крові
О серце, борг усім даси ти,
кого ти любиш, як життя,
як власнеє, своє биття...
Між поетес цих днів, як башта,
знялась увись Любов Забашта,
що кличе співом всіх у дні
І усміхається мені.
І знов... Озерський... Пилипенко.
Страждали ви од тих же рук,
що і Федькович, і Шевченко,
й Франко Іван... На ниві мук
один серця довбав вам крук
і додовбав-таки, проклятий,
зальотний гість у нашій хаті,
на золотій землі моїй...
Та не програли ми двобій,
хоч воробйови нас в ці роки,
що в даль летять, немов потоки,

рвучи майбутнього загать,
духовно хочуть розстрілять...
І їх на це, о рідний краю,
чиясь рука благословляє.
Нас хоче кинуть в Лети води
той шовінізм рідкобородий,
створіння тьми, бридке, руде,
що від подьячих рід веде.

А саду гнуться пишні віти,
життя так радісно шумить
багряним прапором в блакить...
О ні! Безсмертя не убити!
Ми будем, браття, вічно жить,
як і вкраїнська наша мова.
Я не боюся Воробйова,
хоча ще точить з серця кров
цей колективний Воробйов
під маршу радісного звуки...
Але йому одсохнуть руки...
Ми ж — за Комуну і за Мир!
Так. Одпаде од ран вампір
І в небуття, як дим, полине...
І ти воспрянеш, Україно!
Як юнь моя неповторима,
сіяє зір Собка Вадима,
що кров пролив свою святу
за нашу сонячну мету,
а поруч, променем в негоду,
всміхається Іван Нехода.
Я пам'ятаю, як громи
гули у нас над головою...
То смерть кидали слуги тьми
на Київ чорною рукою,
щоб вбить Вкраїну молоду...

А у письменницькім саду
лежав Вадим на зелен-лаві
у ті години злі й криваві
й читав роман... В моїх очах
героєм став він, як Нехода,
що вийшов на смертельний шлях,
де плач дівчат і сміх гармошки,
і з ними йшов на бій Дорошко,
весь запорошений такий,
а погляд сміливий, ясний...
То ж грай, багряно грай, бандуро,
про Галана і про Качуру...
Той од сокири ката впав,
а той у таборі фашистськім
там довго й страшно так страждав!..
Святі його десь тліють кості...
Це слово й Гордієнку Кості,
й Герасименку, що не зник,
хоч його зрізав грузовик...
Йде колективний більшовик...
Народ іде, мій Бог прекрасний!..
Для нього сонце не погасне,
він крізь безодні злі пройшов,
багато ран зазнав глибоких...
Та що для нього чорні роки,
коли його ім'я —
Любов!
Іде він радісно у весни,
над ним надії знамено.
В труді, у подвигах чудесних
і він, і партія — одно.
Ми летимо у край небесний,
ми для труда зняли шинель...
То ж знайте всі, хто серцем чесний
земля — космічний корабель!

Я вірю: взимку, а чи літом,
розіб'єм тайн ми грізну гать...
Настане час, — Землі політом
Людина буде керувать
в ясні, невидані дороги,
і люди стануть наче боги.
Не буде хворих на землі,
й ніколи старості не буде...
Загинуть всі мікроби злі,
й Земля Едемом стане, люде!
О ні, не казка це! Усе,
усе, що думає людина,
здійсниться, любі! Правда це,
а правда з нами в вічність лине,
нема їй верху ані дна...
Так. Згине чорне все, вороже,
земна заграє хором твердь,
І правда кривду переможе,
а може, переможе й смерть!

Чумак, розтерзаний штиками
в підвалах білої чуми,
на мене дивиться із тьми
чорнішими за тьму очами...
В агрономічній школі він
учивсь, як я, народу син...
І на шляху у даль орлину
впав за Червону Україну,
яку так огненно любив,
нам передавши свій "Заспів".
Все гнуться саду пишні віти,
радіє зоряна сім'я...
Та там, де виє ніч сердито,
наркома першого освіти
Михайличенка бачу я

і од штика глибоку рану,
і кров од білого штика...
Я вас любить не перестану
й тебе, Заливчий, мій герой,
що йшов на смерть у дзвоні зброй,
на смерть за нас, кривавим ланом,
оспіваний навік Елланом,
Елланом, що любив Усенка.
Лице Бориса Коваленка
злилось з обличчям Десняка,
як спів один, одна рука...
І Олександра Копиленка
хай славить пісня ця дзвінка,
вся гніву сповнена й печалі,
і радості, що в шастя далі
йдемо ми всі, як день живі,
комуністичні вартові.

Але судьба людська така, —
життя од куль не може стати,
ні од гармат, ні од штика!
І от, на місце Чумака
прийшов під поетичні шати
Роман Чумак чумакувати.

Смілянський Льоня. Не забуть
твоєї теплої уваги
й підтримки дружньої могуть,
коли, блідого від виснаги,
мене від злиднів рятував,
коли поета всяк довбав,
хто знав мене і хто не знав,
за вірш "Любіте Україну"...
Люблю тебе й твою дружину.
Хай буде прикладом вона

всім дочкам ніжним України
як друг і вірная жона.
Сорочка вишита Минка,
той зір і довгі добрі вуса...
Він весь в уяві виника.
Люблю його завжди й незмінно
як драматурга і людину.

Земляк. Правдивий, чесний зір...
Ставний, грудастий і пригожий,
збудований, як богатир,
і в прозі на титана схожий.
Його я славлю дзвоном лір,
мов квітки пах, мов блиск меча,
його і чулого Ткача,
що зорить в душу робітничу,
як в море, зоряне, безкрає,
і в морі цім не потопає.

Хай про Сашка про Копиленка
співає Києва бетон!
А я Бандуру і Дяченка
введу в Безсмертя Пантеон.
Введу за труд їх благородний,
за те, що друзі нам вони
як видавці! Це скарб народний —
такі бійці за все нове.
Нехай Бандура наш живе!
Його не тільки славлять рими,
а й струни серця нескоримі,
як і Дяченка, побратими,
як Равлюка, чий рідний зір
сіяє в душу в дзвоні лір...
А серце квітне і співає...
Пала од захвату лице,

од захвату і од любові...
О як же вдячний я за це
І Глухенькому, і Михньову!
Це так, мої товариші!
Вони є наукова сила.
Життя — це крила для душі, —
вони ж дали для серця крила.

Так грайте, грайте, серця струни,
але для світла, — не для мли!
Мій пантеон — чертог Комуни,
куди ми, друзі, вже ввійшли.
Тут і прозаїки, й поети,
й жіночих губ багряний мак...
І як редактор "Літгазети"
начальству відданий Хижняк.
Він, як телятко те ласкаве,
двох маток смокче без турбот...
Одна з цих маток — є держава,
а друга матка — це народ.
До нас він ставиться критично.
А до начальства?.. "Ну ти, но-о!.."
Начальство й ми — це не одно.
Він, бідний, сліпне... Політично ж
Хижняк сліпий уже давно.
Минулих років гордим летом,
коли ми набирались сил,
стріля Мушкетик, як мушкетом...
У нього снайперський приціл.

В квітках козацької могили
шумлять жита, гуде бетон...
Іде Гаско, мій страдник милий,
і робить кулаком: "Рот фронт!"
Він комуніст, прекрасний, чистий,

себе всього усім віддав.
А де ж те щастя особисте?
Його не відав Мечислав.

Завжди у димі цигарок
іде ліричний Костя Дрок.
У пісні він за хмари лине,
до горя й радості він звик.
Од нього утекла дружина,
а він од другої утік.

Іде Косматенко, — з завзятих, —
він полюбля тварин косматих
і, все співаючи про них,
критикувать двоногих, тих,
що звуться "люди", — слово дзвінке,
за аморальні їхні вчинки.

Твій зір суворістю іскриться,
хоч добрий ти, мій друг Копиця!
Чужа тобі духовна криза,
бо не з соломи ти — з заліза.
В труді не знаєш ти утоми.
А вороги твої — з соломи.
Ведеш ти інших в боротьбі,
мій дорогий, мій людознавче!
Я пам'ятаю все й назавше
за сина дякую тобі,
за те, що вчитель, добрий, строгий,
ти показав йому дорогу,
і чесно він по ній іде,
сам молодий — за молоде.

О Бориславе Степанюче,
ти йшов на бій крізь грізні тучі

у морі снігу й морі трав...
Душа твоя, як очі сині...
Віддав ти руку Батьківщині,
а з нею й серце ти віддав,
з своїми світлими віршами,
І йдеш в ряду співучім з нами.

Жолдак! На епіграми гострий,
ти сам направив в себе постріл.
Не пий. Лети піснями ввись
і до дружини повернись.
Вона не зна без дочки сна,
що спить на дні Дніпра старого...
Тож не карай її, — вона
і так покарана, їй-богу!
Масенка знаю я давно,
іще із харківських тих років,
коли я, юний, кароокий,
співав в робфаці про Махно,
ще готував до пісні сили,
я, рідний славлячи Донбас...
Тоді безславно так побили
Божко й Масенко в п'яний час
мене удвох... О юні крила!..
То все дрібниці, бачить Бог.
Була на їхнім боці сила,
і я не міг побить обох...
Та ще Масенко, здоровило
й такий він довгий, любі, ох!..
Та я простив, і даль простила
товаришів моїх обох.

Терень, пісняре любий, милий,
ти знявсь до льоту й полетів,

народові віддавши спів
і взявши Майбороди крила.

Уже на вулицях весна,
і день машинним дзвоном дзенька,
шлючи нам птицями привіт.
Я очі Толі Шияна
люблю — вони такі чорненькі
й блискучі, наче антрацит.
Люблю його за смілу вдачу,
за принциповість, чесність, за,
що написав роман "Гроза"
й за милу усмішку дитячу.

Огні Москви, як сум заграв...
Ми ждали, що настане свято...
Мені Сидоренко, мій друг,
дав пістолет, щоб став я в круг,
круг партизанської розплати,
де кров лилась у морі трав...
її я гнівним серцем чув
і пістолет поцілував,
неначе знайденого брата...
Губами сталь я гостро чув,
але Сидоренко забув
той пістолет подарувати,
коли гримів крові бурун,
поету зоряних Комун.

Товариш Строкачу! Тебе
моє забуть не може серце,
як даль, як небо голубе,
що зорить в лісове озерце,
від вітру мрійного рябе.

В моїх очах, як стягів мак, —
Сабуров, Федоров, Ковпак.
Лице Коротченка ясне
я пам'ятаю в час повстанський...
Він працювать послав мене
в штаб український, партизанський.
Ми йдем у непоборнім русі,
немає міри й краю нам,
і з нами йдуть, біляві й русі,
сини Росії й Білорусі,
бо ми живем одним життям.

Аж ось Сурков... Він важко дише,
в розривах він... Багато їх...
Та співний кінь спиняє біг.
Багато рідних, дорогих, —
я їх люблю, але про них
нехай Твардовський вже напише,
що з ними тьму пройшов доріг.
А я — про далі золоті
і про Гасема Лахуті.
В душі моїй, о юнь грозова,
звучить його фарсидська мова.
Так. Геніальний він поет,
звучав він до усіх віддалин.
Подарував товариш Сталін
йому на пам'ять свій портрет.
І він носив його з собою.
На ньому Сталіна рукою
був напис, сповнений тепла,
рукою, що багато зла
й добра зробила для народу...
Що переважить? Чи добро,
чи зло? Не знаю я. Цебро
ллє мрійно золото із неба

на ці рядочки... О ганеба,
О невгасимий серця гнів!
Його ж я, як і всі, любив...
Гасеме! Я забуть не можу
твою усмішку і слова...
Я знов на вулицю виходжу
Воровського, 52...
Там він стоїть... В думок свавольстві
я там колись і не відчув,
як у англійському посольстві
я опинивсь... Я в друзів був
під час війни... Той двір порожній,
я ж думав, то поетів клуб...
Та раптом стало так тривожно
І мов заворушився чуб...
А день шумів, такий погожий.
Міліціонер мені сказав
(де він узявся на воротях,
у нелегкій своїй роботі!),
що я у Англію попав.
І вже хотів арештувати,
та я на це йому сказав:
"А ви чому ловили ґав!
Де ви були, товариш-брате?
Тож так ви їх стережете!
За це і вам перепаде".
А час обмірював моменти
без вороття, без вороття...
Він подивився документи,
й я знов пірнув у вир життя.

О скільки в серці сонця й злота!
Вперед, поезія моя!
Про геніального Чарота
на струнах серця граю я,

хоч у крові забитих грузько...
Він був Сосюрабілоруський...
І куля (з нею впав він в герці)
немов стирчить в мойому серці.
"О Бєларусь, моя шьшшьіна,
зальоньї лист, червоньї цвет!.. "
співав колись мій друг, поет
великий, рідний друг Дубовка...
Але його скрутили ловко
ті, що ведуть свій рід од вовка...
В лице натхненне — пістолет...
І доспівать не встиг поет.
Тепер в Москві він з бородою,
як у Тагора... Мій герою,
мій страднику за Білорусь!

Чи так, товаришу Петрусь,
літкомісаре, друже Бровка?
Шануй, люби, цінуй Дубовку!
Даль наливається, як овоч,
світанку сяйвом... Степ, як дим.
По нім іде Александрович...
Я знав його ще молодим,
смуглявим і таким завзятим.
Од сивини ж ти зараз рус.
Звав і зову тебе я братом,
мій многострадний білорус!
Од мук, що наче землетрус,
не перестав ти буть крилатим.
Хоч у житті їх вже не стало,
люблю я Коласа й Купалу,
як Богдановича люблю,
його поезію в днів русі...
Він — Лєрмонтов на Білорусі.
Люблю Гурло і Гартни Цішку...

За ними серце, та не трішки,
болить... Я вас усіх люблю,
товариші мої кохані
в труда безсмертнім океані!..
А скільки вас, мої сябри,
рубали, як оті бори,
що простягали в небо крони,
і крапотіла кров червона...
І я на березі Дніпра
згадав Олеся Дудара,
його дівочі спухлі губи...
Шумів на сонці він, співав...
І от, — підрубаний упав...
Кат і на нім поставив "точку"...
І кров'ю крапали листочки...
В потилиці ж маленька ранка...
Вітаю я Максима Танка
і всіх, що стали в дивний ряд,
щоб замінити — брата брат
і друга друг змогли у пісні...
Хай згинуть хмари ненависні,
що, повні смертного туману,
уже повзуть з-за океану!..
Я вірю, що з небес висот
не пустить їх на нас народ...

З одної чаші
ми щастя будем пить разом.
Ні, буде це не тільки сном,
мої сябри Прокоф'єв Саша
і сивий Симонов! Чолом
схиляюся я перед вами,
народу славного синами!
Ти, як Рилєєв, Сашо мій,
узяв під світлу оборону

синів України, що бій
вели й ведуть давно із тими,
хто нас розвіяв би на дими,
щоб змовкла мовонька дзвінка.
Але кишка ЙОЕО тонка!..
Він Пушкіна послав на леза
рукою чорною Дантеса, —
й згасила Лєрмонтова крик
рука Мартинова навік...
Шевченка мучив він... їх геній
сіяє нам, хоч їх нема...
Це та ж рука послала кулю
у Маяковського й дала
Єсеніну страшну вірьовку
і нею, радісно і ловко,
поета шию обплела...
Як тьма проклята, в очі лине
обличчя ката України...
То шле зміїнії вогні
зір Кагановича мені,
зір палестино-отаманський...
О, як він диха в наші дні
і ходить по землі радянській —
натхненник Берії! Це ти
зробив із ГПУ охранку,
щоб там із вечора до ранку
невинних мучили кати!
Дурив ти Сталіна, проклятий!..
Такого мало розстріляти.
За те, що наробив ти, кате,
за море скорбнее облич
тебе б я різав день і ніч!..
Така ненависть апогейна!
Це ти вбив Фефера й Гофштейна
і знищив Маркіша!.. Це ти

гадючно повз в крові до трону,
щоб до всесвітнього Сіону
по наших трупах доповзти!..
Це ти в дні воєн громадянських
дітей розстрілював повстанських
і "змови" липові "творив",
щоб нищити учителів,
інтелігенцію народу,
що в тьмі ночей шукала броду...
А ти гатив з їх тіл мости,
троцькістське бидло, Каїн ти,
шматок гнилий і зради, й бруду!..
О ні, не Каїн ти, — Іуда!
Вбивати нас — твоя "ідея"...
Ти той, хто вигнав Моїсея,
ти той, хто жалом злим сичав,
коли Адам у гріх упав,
де у плодах цвіли дерева...
Його ж бо спокусила Єва,
а Єву — ти... Кати, кати!
Ви причаїлись... Ви ждете,
коли для нас у водню бурі
погасне сонце у лазурі,
Комуни сонце золоте!..

Ви всі в потенції буржуї!
Але вас Ротшільд — не врятує,
ні Гарріман! Рабів руками
життя їм не вернуть назад.
Бо давнєє питання з вами
розв'яже лиш пролетар'ят.
Писав так Енгельс. Та і Марксу
ви не подобалися, барси!
Які ви барси? Та ніякі,
єрусалимські гайдамаки!

Ви на словах всі благородні,
але на ділі — чужеродні.
Хіба зійшов з вас хоч один
до тих моральних верховин.
Вам поправлятись би на сало,
наш труд, наш піт — для ваших зграй...
Для вас марксистські ідеали,
як для буржуя — віра в рай.
Вам не врости в наш світ побідний,
в майбутнє з нами вам не йти.
Так у залізо монолітне
пеньку гнилому не врости.

Що — дружба вам, любов крилата,
що вам — поезії зоря!
Себе од нас вам не ховати
поза спиною трударя.
Ми добре вас розкуштували.
І я кажу це вам не зря:

ми куркуля ліквідували,
але забули — крамаря.

Ні! Ми не візьмем вас з собою
в розмаю зоряну блакить.
Вам, крамарям душі людської,
в чертозі нашому не жить.

Вам, у потенції буржуям,
не заграбастать все кругом.
Ми, як гроза, круг вас вируєм,
ми ліквідуєм вас трудом.

Щоб стать достойними горінню
в борні за зоряний Едем,
щоб стали ви людьми — не тлінню,
ми у копальні вас пошлем.

Ми в руки вам дамо лопату,
щоб в праці злинути в блакить.
Де ми, мільйонні, — місце свято,
а паразитам тут не жить.

Я "по цепі" прийняв удар
(Москва, Москва, мій світлий бург!),
це Первомайський, Еренбург
і Каганович — яничар.
Він (ще його — не той... тю, тю!..),
син ненажерного Ваала,
підсунув Сталіну статтю,
а "Правда" опублікувала,
і стала зброєю злогада...
Ну що ж. На те вона і "Правда".
За вірш "Любіте Україну"
вона довбала без упину
мене три роки!.. Горе, жах!
Хоч каявся я в помилках,
яких не мав. Я ж був не винний!
Хоч я поет не ідеальний,
я трохи серцем не погас...
Але народ мене морально
підтримував в страшний той час.
Тож я "битців" отих прощаю.
Мене ж клювали попугаї!
Мене сам Мешік викликав
в години пізньої пори
на Короленка, 33...
Але катюга не забрав

мене й не лив поета кров...
Не дав-бо санкції Хрущов!
Хрущов... Про все це я узнав
від земляка... Він врятував
мене од мук і смерті злої,
як Рильського в дні з тьмою бою,
як і Козицького, що впав
(його Данькевич додовбав).
Він ще живе — криклива маса
кісток і нервів, демагог!
В нім мало музики, а м'яса
хватило б і на десятьох!..
О любий тьозко! Все ясне
в тобі. Для мене ти не дальній.
Це ж ти підтримував мене
у час тяжкий і вирішальний
морально і матеріально,
мій милий Марченко! В той час,
коли, здавалось, день погас,
коли мене так страшно били
у всевкраїнському масштабі,
коли я заздрив навіть жабі,
що у своїй дрібній турботі,
де верби нахилили шати,
могла у хор дзвінкий вкладати,
що хтіла у своїм болоті,
не так, як бідний той Сосюра,
бо поміж жаб нема цензури.
І в даль, де сяють щастя мети,
чиновник не веде поета,
а у борні за молоде
поет чиновника веде.
Хай знає неук "громозливний"
про світ той асоціативний,
куди ввіходять не в вікно,

а в двері, та іще крилато.
У сяйві радіснім літати
у нім не кожному дано.
З безсмертям всі співці в союзі,
така вже доленька моя.
Бо над політикою, друзі,
ідеологія сія,
як хрест на храмі золотому...
От чому я забув утому,
та для любові, а не слав...
Хоч на догоду кату злому
мене все били, — я ж співав...
Я знаю, наш великий брате,
з донецьких ти пролетарів!..
Ти розкував і душу, й спів,
і стало вільно нам співати.
Ти допоміг нам зрозуміти,
що криця ми всі, а не вата.
Не марно звуть тебе — Микита.
У наші дні, коли дороги
усі ведуть в щасливий світ,
туди, де весен білий цвіт,
де сяють золоті чертоги,
нема великого й малого.
О Скоморовський Рафаїле,
мені твоя дружина й ти,
як світло в морі темноти,
були, як люто мене били,
коли всі дні були похмурі
І довелось тобі Сосюрі
не раз, не два допомогти.
Отак. Ви — справжні комуністи!
Як добре зір у вас сіяв!
Не раз, по сто, а то й по двісті,

я в Ніни Гарцман позичав,
коли не мав чого я їсти.

Як жалко Бабеля! Я з ним
іще в Одесі був знайомий
в двадцятім році, молодим.
Йому "Махна" в двадцять четвертім
(я був тоді таким упертим!..)
читав. Одсовувавсь од мене
він, а у вікна — день, блакить...
проказуючи: "Буде бить..."
Як серце билося шалене!
О ні, мій Бабелю, не я!
Не я, не я, не я, не я!
Не буду бить, не бив я зроду
синів єврейського народу,
бо я Вкраїни вірний син!
Чи довго вже співать про це,
що в серці вічними огнями,
що все пливе перед очами?..
Відбило небо озерце,
а серце — даль, розривів брами
І Моті Гарцмана лице,
залите кров'ю і сльозами...
Віддав народові він спів
і в чорні, грозяні години,
як міліони трударів,
упав в боях за Батьківщину,
хоч він і у підвалі жив.
Та спи, мій брате, без печалі,
ні, линь вперед на горе злу!
Твоя дружина не в підвалі,
і хоч жаліється усюди,
що має пенсію малу,
та більше матиме. Так буде.

Бо є ж на світі добрі люди.
їй, — хай себе вже не тривожить, —
Максим Тадейович поможе,
бо він же син Країни Рад
та ще й до того депутат.
А це великая прикмета
у академіка й поета.
Я б допоміг їй, та не в силі, —
не депутат я, друзі милі,
не академік, друзі, я...
У мене ліра лиш моя.
її не проміняю, щиру,
я та на жоднії мундири,
бо я не шляхтич, не естет
і не казьонний я поет,
Я йду з народом в щастя брами
і славен співом — не чинами!
Тому й мій голос, наче дзвін...
Бам! Бам! Вам! Бім! Бам, бім! Бам, бов!
Ми всі — озброєна любов!
Як вияв України духа,
стрункий і стриманий Гречуха.
В мені він бачить не раба.
Чи так, товаришу Скаба?
Я вам писав листи з біди,
бо я — із нервів, а не з дикту.
Але симпатія завжди
народжується із конфлікту.
Так і у мене щодо вас,
мене ж бо породив Донбас.
Я весь — Донеччини дитина,
тече в мені шахтарська кров...
А на Донбасі — там любов
поміж серцями солов'їна...
Там звикли люди в правді жить...

Коли дружить — так вже дружить,
а ненавидіть — так всім серцем!..
Там — душ незмірена блакить,
там слово правди кожне з перцем.
З братами я в безсмертя йду,
й між нами Льоня Вишеславський,
і в даль ідуть в однім ряду
Шумило, Ваш і Богуславський.
Так. Баша Якова люблю
за душу і за совість чисту.
Йому я шану віддаю
як золотому комуністу,
що словом зоряним цвіте,
бо в нього серце золоте!
Шумило! Він шумить давно,
так, як шумить Дніпро з потопу.
Як Пушкін, — мовою вікно
він хоче прорубать в Європу,
щоб знали скрізь в ці дні грозові
що значить українська мова!

А Богуславський! Краю мій!
Які мелодії лилися
з його душі! Та ворог злий...
Його ж Богуша не злякався,
хоч він і трохи заїкався...
Але од кулі в дні заграв
він заїкатись перестав,
упав у тьму за шастя краю...
Але й з могили він співає...
Співає вдень і уночі,
у дні снігів, в години трав...
І популярності ключі
він Майбороді передав.
"Співай, мій брате, не мовчи!.."

Платону він заповідав...
Іде з неправдою двобій,
шуміть, шуміть, сади вишневі...
Він передав талант святий,
щоб жить — новому кобзареві...

І з нами в творчості прекрасний
як наше сонце непогасне,
не визнає для правди меж
Георгій Майборода теж.
Майстренко! Я тебе люблю
за всі твої страждання й муки...
Тебе в північному краю
у таборах довбали круки...
Та тіло стало як метали,
хоч як його, садист, не гни...
Не тільки на тобі вони
криваві дзьоби поламали,
але й на нас... Не ллється кров...
Зламав їх дзьоби злі Хрущов...

А ось і Старченко... Не в Кульпи,
що на Кавказі, лине спів,
де я ще хлопчиком ходив,
а славлю я тебе, наш Бульба,
в інтерпретації червоній.
Ти не боявсь страшних агоній
і вмер масивно, як і жив,
бо дуже сало ти любив...
Любив ти добре попоїсти.
Це не в огуду комуністу,
ні в чім мені з ним не змагатись.
Мені він нагадав людину,
що салом мріяла вкриватись...
Над ним я не сміюсь, а плачу...

Така вже українська вдача,
щоб оком до усього звичним
смішне побачити в трагічнім...

А Київ все шумить навколо...
Пора каштанів і кохання...
І от згадав я про Миколу,
згадав про автора: "Цень-Цяня".
Його я вчора, друзі, стрів
і вводжу в свій ліричний спів...
А він іде, високочолий.
Заходь, Терещенко Миколо!
Але спитаю я по-свійськи:
"Чи ти узбецький, чи вкраїнський?
Щось не ясна душа твоя,
хоч любиш ти Дніпро і поле..."
"Звичайно, український я", —
відповіла мені Микола.
Так ми й умовились для мет,
що український він поет...
Немарно ж оспівав Цень-Цяня,
хоч довго жив в Узбекистані.
Ось Панч Петро переді мною.
Його я постаттю стрункою
милуюсь. Точний, пунктуальний,
для всіх нас приклад ідеальний,
зразок людини й комуніста...
Він любить ніжного Сосюру,
і я його — за міць культурну.
Не переносить особисте
він в боротьбу літературну,
він не п'яниця й не скандальний...
Та ще й він батько ідеальний...
Він дочки дві до серця горне,
та любить білу, а не чорну...

Він гордо з нами йде у далі...
Є тріщини і в ідеалі.

Ми йдем на штурм і зла, й рутини,
нас породив багряний час.
І Стельмах з усміхом дитини
й лицем боксера йде між нас.
Для миру він і для народу
готов творити знов і знов...
Він любить розливати воду
в своїх романах, а не кров.

П'янов, Смілянський, Кондратенко,
блідий, задуманий Боженко
ідуть. В очах їх море зір...
Владко, Дмитерко Любомир...
Вони багряний стяг до зір
підносять у борні за мир,
з народом разом... Як дударик,
слідами слав іде Косарик.
Він, дорогі товариші,
мій друг і брат, краса душі,
й в літературі не комарик.
Уже не стогнуть гори-хвилі
Дніпра, що оспівав Тарас...
Дмитро знайшов Гурамішвілі,
його могилу на Вкраїні...
І йде, як півник, поміж нас.
І вже сміються хвилі сині,
і слухає Комуни дзвін
тбіліський наш громадянин.
О золотий зорі дударик,
люблю тебе, Дмитро Косарик!
Ми всі в труді гартуєм сили,
ми всі — свобода і весна.

Ось наступив Мокрієв милий
на тінь Миколи Бажана
І чемно вибачивсь... О брате!
Іде бундючно в даль крилату
Бажан з усмішкою кастрата,
що славить Кремль, як сонця жар.
А голова — більярдний шар.
Він любить імена і дати
і з нами йде в Комуни мак...
Не даль грозову і похмуру
так хоче славити наш спів...

Ну, може, годі вже імен?
Як у напрузі струн-антен,
Павло Григорович Тичина,
хоч не Григорович Тарас,
та все ж найкращий серед нас.
Це я кажу про вас лукаво
й веду в поезії ріллю,
бо дуже любите ви славу, —
я ж славолюбів не люблю.
А вас люблю, мій ніжний квіте!
Цього нічим не пояснити
в ліричній практиці моїй...
О друже, любий, рідний мій,
товаришу мій геніальний!
Ви, наче шторм десятибальний.
Коли розсердитеся... Да,
співець і дружби, і труда!

Згадаю вас я, о любов,
І Палійчук, і Ушаков!
Встає — сама любов до слова,
лице розумнеє Петрова.
О тиск братерський рідних рук!

Люблю тебе, мій Палійчук,
люблю любов'ю побратима,
твій гострий ум, співучі рими...
Ти ж любиш, як цвітуть сади,
тобі чужа слабих зажура,
як сталь ти був у дні біди.
В тобі злилися назавжди
поезія і фізкультура...
А Ушаков... Тонкий естет...
Хай кажуть: "Камерний поет", —
щасливий я, що не зазнав
ти камери, хоч і страждав,
як я, невинно, за Вкраїну...
Люблю тебе, як сонце й сміх,
як музу щастя солов'їну,
тебе — поезії дитину...
Побільше б "камерних таких"!

Нехай співає серце-птах
про Франчука, що по зубах
ударив великодержавця,
бо в нього лева кров — не зайця
Й про Гриця Бойка заспівай,
О серце, він земляк мій милий.
Земля донецька, дай же сили
твому синочку! Хворий він,
смуглявий твій, худенький син.
Але бадьорий. Має крила.
Одної легені нема, —
зате душа у нього ціла,
неначе музика сама.
Я пам'ятаю... Дим... Донбас.
Він жив тоді коло заводу
І од чахотки ледь не згас,
і не попав у Лети води...

Та крила виросли йому,
й він пронизав смертельну тьму
торпеда вогняна неначе,
і сонце над Дніпром побачив...
Хоч легеню, сумну, козачу,
Амосов вирізав йому...
Мій любий Грицю! Я... не плачу...
Ще довго в рідную блакить
ти будеш зорити і жить!
А Дольд-Михайлик... Він судьби
зазнав під скальпелем хірурга
такої ж, як і Гриць... Люби,
О серце, їх! Для Київ-бурга
вони — сяйливий дух доби...

Якщо образив я зненацька
когось із вас, простіть мене...
Натхнення вітер так жене
мої думки, для друзів братські,
в ці золоті чудесні дні...
І усміхається мені
партійний лев наш, друг Збанацький.
Не знає відпочинку він,
все дзвонить в "Малиновий дзвін"...
Мене він спокоєм лікує.
Люблю його, його вуста,
і брови, й очі, шо не всує
йому дала трагічна мати,
щоб нам могла у зір сіяти
Героя зірка золота.
Прийшов товариш Рубашов.
Люблю таких, вони уперті.
І промовля йому любов:
"Заходь, товаришу, в Безсмертя!"
У наших жилах спільна кров...

Ось Бейлін — дня громадянин,
з такими чорними очами,
що потонути можна в них,
як в морі, там, де хвиль розбіг
у битві з грізними вітрами,
як ночі місячні мої,
коли співають солов'ї,
й так тихо в нас і понад нами...
І за тонкий художній смак
люблю я Кучера дружину...
Вона пройшла крізь гул атак
у боротьбі за Батьківщину,
знялась орлицею в блакить
і Васю одучила пить.

Іще згадав я, о весна,
про Віктора, про Литвина,
чи той, Вітковського, поета.
За мене, друзі (о блакить!),
хотів він Торіна побить,
як я — об тротуар штиблети.
Та геть образи! Серце цить!
Воно ж не слуха, не мовчить
і скорбно, й гнівно так співає
про тих, кого між нас немає...
Іван Каляник. Гул століть
в його поезії прекрасній
і сонечко в усмішці ясній,
що маком у душі горить,
аж поки сонце не погасне.
Його ж кати взяли на смерть
з дружиною глухої ночі...
І витекли од кулі очі,
і рухнула для нього твердь...

Бузько і Льонічка Чернов...
Яка душа у них прекрасна,
й в Дніпровського, шо вмер завчасно.
їх у години тайних гроз
обох пожер туберкульоз...
Та, чй у грудні, чи в іюлі,
їх все одно пожерли б кулі,
так, як Бузька. Він красень був
з густими чорними бровами.
В годину бою і заграв,
коли пливли в гаю тумани,
він Заболотного спіймав,
та й сам од кулі тої впав,
що пронизала отамана...
Така йому за подвиг шана.
Колись читав я і "Шпіона"
в моєї юні дальні дні...
Бузько героя Фенімора
чомусь нагадував мені...
Ти йдеш між нами, чорногузе!..
Ще мить, і от ти полетиш!..
Та вколо тебе — тільки тиш...
А ті гладке наїли пузо,
щоб ми всі гнулись, як комиш,
кати великого Карузо,
співця безсмертного мого,
вони, із смертю у союзі,
убили золотом його.
Та нас не вб'ють, кохані друзі,
в години атомних тривог,
бо золото для нас — не Бог.
Я не люблю глухих, інертних,
з них кожен схожий на мерця,
і вводжу в Пантеон Безсмертних
я ще Хорунжого й Швеця.

Спустивсь Хорунжий у метро,
щоб знятись в хмари над Дніпро.
А Швець, позбувшись малярії,
Писать став вірші "не плохіє,
в ньом о труде пойот любовь", —
сказав про нього Ушаков.

Донбас мені подарував
за роки мрій, чекання ночі,
як моря даль, кохані очі...
Ти, як фіалка та між трав,
так тонко пахла для поета,
Маріє! Я ж побив штиблети
і у галошах виступав,
де нас той вечір поєднав...
Осяяв він мої надії,
той синій вечір... О Маріє!
Колись, маленький, я стояв
у церкві й слухав дивні хори...
А зір в уяві малював
далекий рай, як спів Аврори,
ягнят і тигрів поміж трав...
Я так хотів святим буть, чистим!
Та янгол із мечем огнистим
мене до раю не пускав,
одрубував він крила мрії...
Той янгол був — як ти, Маріє!
В годину ту я був не дома,
коли покликали кати
тебе дзвінком... І щастя пломінь
мов згас для мене назавжди.
Ще й досі вітер чорний віє...
О, як ти мучилась, Маріє!..
Тайга і непосильний труд,
овес і пси, штики конвою...

Була розправа, а не суд,
за те, що ти була зі мною...
Страшних ночей кривавий бруд
уже позаду... Знову день.
Тебе ясна рука Хрущова
мені вернула для пісень...
Вернула! Й я співаю знову...
На цьому — крапка, бо усіх
не можу ввести в цей папірус.
Нехай війни загине вірус!
Ми — ковалі, ми щастя клас,
Хай сонце світить лиш для нас!

Заснув Довженко геніальний,
повік заснув... Про людства весни,
син зачарованої Десни,
ти мріяв... Приклад свій повчальний
лишив живим ти, щоб у них
віками жить. Бо ти — мільйони
синів України сумних.

Ти смерть безсмертям переміг,
але недовго буть сумними
твоїм синам, о краю мій!
Уже пливуть заводів дими
як знак, що прийде день новий.
І край мій зоряний злетить
багряним стягом у блакить,
щоб сяяти в безмежних роках...
І у містах ясних, широких
вкраїнська мова зазвучить
під золотого неба шати
і буде вічно в них звучати...

Нехай зігнули у дугу
колись Івана Кочергу,
неначе райдугу тугу...
Та пам'ятатимуть дугу ту,
зубами вибитими люто,
тих, хто, як райдугу тугу,
згинав Івана Кочергу.
Безсмертний вщ. А той, хто гнув,
у небуття, у тлінь загув,
хоч він і ходить, і говорить,
і "ратує" за все нове.
Та мертвий той, хто свої твори
ще за життя переживе.
А Кочерга. Твій труд упертий
навік лишився між живих.
Щасливий той, хто й після смерті
живе у образах своїх!

Люблю тебе, моя ти пісне,
за те, що ти така дзвінка.
Тіка все темне й ненависне
од Федора Маківчука.
А ще люблю Кавалерідзе,
Минка, і Гундича, і Нідзе,
люблю я Гмирю й Гнатюка.
Як брат, іде в безсмертне коло
рум'яний Ворвулів Микола.
Аплодисментів землетрус
він виклика натхненним співом.
Я думав, що він білорус,
а він — вкраїнець! Слова дивом
чарує він (те слово щире)...
Моя любов цвіте до Гмирі,
як соняшник той золотий,
коли чоло він повертає

у час вечірній, голубий
і слуха, як зоря співає...
Ще Мілютенка я люблю
і Добровольського, титана
не лиш на сцені, а й на зріст.
Людина, красень і артист,
він назавжди, як блиск зорі,
зачарував мене в "Петрі",..
О пісне! Темне ти все ниць кинь,
його на попіл ти розвій!
Стоять Юра і Крушельницький,
Пономаренко і Ужвій
І славлять, та на жах тьми бандам
народ і партію талантом,
а може, й генієм, це так.
Земля ж бо наша ідеальна,
а Україна геніальна!
Вона в Комуни світлі дні
мчить на багряному коні,
в залиті сяєвом дороги,
як символ ранку золотого.
Люблю я всіх, хто серцем чистий!
До бідних сповнений жалю,
не лиш письменників, артистів, —
я й композиторів люблю.
Що імена! Вони інертні.
Коли ми всі, ми всі безсмертні!
Не тільки люди, а й трава,
і дерева, і сонце, й квіти...
Все умира і ожива,
щоб в інших формах вічно жити..
Живуть хай Київ і Москва,
і кожний той, хто жить достоїн.
Добра і правди світлий воїн,
з піднесеним до зір чолом

іде він кроком міліонним
і шле привіт безсмертним гонам
любов'ю, піснею й трудом...
Ти, як і я, лани криваві
пройшов у той далекий час,
як і Ковінька, друг ласкавий,
що усміхом єднає нас.
Подільське сонце... грізні трави..
А в серці — зоряний Донбас.
Ось лави наступа підкова,
і гостро блискають штики...
Це йде на білії полки
Житомирська юнацька школа,
і кашляють броневики...
В дозорі я... За мною лава,
Проскурів вже, а не Полтаву
обороняють козаки...
Але уже не од червоних,
а білих... передав штику
я волю всю, всю юнь грозову...
А на мені кашкет військовий
германо-польського зразку.
Я йду й зітхаю гірко-гірко.
Як жаль, що над чолом моїм
не сяє в даль червона зірка.
Ах, той снігів тривожний дим,
тривожні гони ті і сажні,
і ті сліди, що йшли в Деражню
з доріжками од кулеметів,
де сумно сяяв штик поета..
Болото... А на ньому кров
густа й замерзла...
Сніг — як з шовку...
І ти, Борисе, десь ішов
на ката в залізничнім полку.

В очах — ненависть і любов...
Той сніг і в жилах юна кров...
Я йду і диха, наче з горна,
снаряд, і гук, як на току...
В руках моїх гвинтівка чорна
та ще й англійського зразку...
Як тяжко згадувать, Борисе!..
Це травма на усе життя.
Ось броневик по рейках лізе,
щоб зупиняти серць биття...
Давно, давно... О даль грозова
й сніги, криваві од зорі!..
Розбили армію Слащова
червонії богатирі,
але не ми. Полон, Одеса.
Червона Армія. Бої.
А потім, наче сині леза,
побачив очі я твої.
Ти ж не куркуль і не попович,
мій Антоненко-Давидович!
Ти поклонивсь полків могуті
й червоній правді. Ти вже дід.
За що ж тебе терзали люті,
як і Ковіньку, двадцять літ!
Дивився ти в гарматні жерла
і йшов на смерть за свій народ.
За що ж літа твої пожерла
ота сволота із сволот!
Брехню вона за правди перла
нам видавала в чорні дні.
Й брехня їх, квітами повита
(щоб чорта заховать копита...),
здавалась правдою мені.

О рідний вітре український,
ще й досі в серце так пече,
як показав мені Дубинський
своє розрубане плече...
Він кров пролив за нас червону
він був червоним козаком...
І я ковтнув сльозу солону
й поник зажуреним чолом, —
коли пішов герой од мене.
І небо плакало зелене,
і сонце мов спинило біг,
що й цей був в таборах страшних.

О краю мій, мій сад вишневий,
ти вийшов на бетонний шлях...
Лице Нарубіної Єви
я бачу в розпачу сльозах,
над хвилями Славути бачу...
Над горем матері я плачу...
Це там, де мрії лоз і трав
І все, як райдуга гаряча,
Славутич дочку в неї взяв...
Знов застить зір туманна плівка...
В очах її одчай і жах...
Брати! У Єви на очах
пропала золота голівка...
Я ніби, чую плач і крик...
Я чую муку непогасну...
За що ж її, і так нещасну,
навік покинув чоловік?

А ось і Єніна. В журбі,
коли була чужа дружина,
поета вибрала собі
й од серця одірвала сина.

Та, вдарена судьби кастетом,
дітей не має з Шереметом.

Миколо! Ти не ображайся,
сумуй, і кайся, і стидайся,
хоч в тебе ще гаряча кров,
але з судьбою не змагайся...
Буває різная любов.
Одна — немов сади квітчасті,
а друга — біль од терній злих...
Ні, нетривке, мій друже, щастя,
що виросло із сліз чужих!
Я не виню твою дружину,
бо й сам я двох синів покинув,
малими ще, без вороття...
І сам я каюсь все життя.

Із Спілки їхав я додому
й зустрів Кочевського і Сома,
що з ними я ділю свій спів
і їх в Безсмертя запросив.

Знов од Дніпра пливуть тумани,
і солов'ї співають знов.
Ой, стережись, Франко Іване, —
іде похмурий Овчаров
і на ходу (палають очі)
нову статтю на тебе строчить.
Сказав Франко: "Та це ж — Махно,
дерьма і жовчі, й гною злиток,
а просто кажучи, гівно!
Донощик він, але не критик.
Дивись яке! Життя мого
багато зжерли ботокуди.
І цей такий, як ті, Іуда!

З Безсмертя викинуть його!"
І Овчаров пішов в нікуди.
І дзвонно зачинив я браму
за ним... Там клекоти пожеж...

Ото не рий другому яму,
бо сам у неї попадеш!

За погляд радісно-юнацький
люблю тебе, Патрус-Карпатський!
О ні, не вбили табори
твоєї юності... Бори
північні серця не згасили,
що звикло радісно співать
про Україну, неньку милу...
Розбито тьми криваву гать,
в своїй отруті здохли круки
І на Вкраїну братні руки
тебе вернули працювать
і жить для рідного народу,
щоб він не знав повік негоди.

Дінкевич, любий мій видавче,
ти у страшний для мене час,
товариш мій, мій життєзнавче,
мене підтримав, щоб поет
не вмер од голоду й зневіри, —
й за це люблю тебе я щиро,
в тобі життя нового зміст,
ти інтернаціоналіст.
А Суходольський. Він ходою
немов сміється над усім.
Він переможцем вийшов з бою
з безжальним тифом черевним
та ще й з запаленням легенів,

його не знищив смерті крук.
Він передав народний геній
в чудовій драмі "Кармалюк".
Його душа, як даль вишнева,
хоч сивий, — з серцем молодим,
і йде ходою королеви
його дружина, горда ним.

О серце, май в житті опертя,
І смерть тебе хай не ляка!
В червоний Пантеон Безсмертя
я б запросив Мельничука...
А він не хоче. От халепа!
Та проти цього й сам Мазепа.
"Чому?" — питає Юрій Крук.
Його образив Мельничук.
Бо, бачте, дуже гостра тема,
шановний друже Козланюк!
Він не схотів читать поему
про нього, хоч і обіцяв.
Вона ж — мільйонів перегук,
її я, друзі, написав
не для таких, як Мельничук.
Такі ще є в нас, любі братця,
що тіні власної бояться...
Він став побожно на коліна
й молитву шепче без тривог.
Що для людців цих Україна,
коли кар'єра — їхній Бог!
І повна до життя любові
була ця зустріч світанкова.
Є люди схожі до планет,
хоч світить сяйво їх відбите,
але не гріє. Думки лет
у них сюртук отой, неначе

надітий задом наперед.
В них серце зовсім не гаряче.
І люди є, що, як зірки,
сіяють у життя блакиті,
і промені їх, не відбиті,
несуть огонь свій у віки...
Такий і Спіров. По-латині
він говорив... а очі сині,
як у дитини, повні зір...
Хоч я й не знаю по-латині,
та знаю, — Спіров — богатир,
але духовний. Слова — кайла
веселий дзвін — віта Михайла
якого ввів я, — це не сон, —
у наш Безсмертя Пантеон.

І ще про дачників. Це — дуки
У них, нещасних, о життя,
навік згасило ліри звуки
тваринне власності чуття.
1 Робітник (франц.)

Така-то річ. О серця жар!..
В житті бувають різні зміни.
Як може зіпсувать людину
літературний гонорар!
З людини робить він скотину.
Такі плоди людської праці,
коли вона нещира є.
А за парканом у палаці
сидить сам Смолич — уврієі.
Колись він був для мене братом,
та з уврієі зробивсь магнатом,
й звучить, мов жерстяне "бам-бам!"
"Війна палацам, мир хатам!"

Який цинізм! Яка гидота!
Ні, ти не Смолич, а смолота!
Так змолотив себе ти сам.
"Війна палацам, мир хатам!"?
Я б це не так переіначив:
"Підвалам мир, війна всім дачам!"
Війна всім дачам, та не тим
одноетажним, трудовим,
а тим, хто кида, як в безодні,
в кишені грошики народні,
хто всіх повчає: "Будьте люди",
а сам все глибше тоне в бруді.

Немов у сонця теплім злоті
на мене соняшник зорить...
Така усмішка (о, блакить!)
у Талалаєвського Моті.
її тайга і табори
ніяк згасити не змогли.
О Мотю, Мотю! До знемоги
ти б'єшся в зоряні пороги,
І все тобі (душа болить...)
у світлі партії чертоги
не хочуть двері одчинить.
Тож не хили чоло в журбі, —
я одчиняю їх тобі!
Хай хоч в поемі... Що це? Плачу?
Тобі я руку подаю
за серце щире і гаряче,
за світлу усмішку твою!

А ось Брежньов, хороший Геня,
мій добрий друг минулих літ.
Він був талант, хоч і не геній...
Але, немов акацій цвіт,

він дихав юністю, весною
й піснями людям слав привіт —
такий красивий сам собою,
як той моряк, що ми про нього
колись співали без тривоги,
як безтурботні солов'ї
ще в дні робфаківські мої.
Немає Генічки, немає.
Це хто там тяжко так ридає?
Це звідки чорна тінь взялася
з очима чорними, як ніч?..
Таких не бачив я ще віч.
Ах, це його дружина, Ася!..
В ніч довгі коси простяглись,
як руки сплетені в одчаї...
У цих очей містичний блиск,
я був закоханий колись
так, що не міг ні жить, ні їсти,
та перед Геньою я чистий,
як у росі берізки лист.
Бо знала юнь моя тривожна
(хоч був я — вітер у гаю...):
чужих дружин любить не можна,.
якщо ти маєш ще й свою.

А ось встає, як сонця коло,
лице Нагнибіди Миколи
і усміхається мені
крізь саду цвіт... Гойдає віти
пахучий вітер весняний...
Колись на мене був сердитий
ти, дорогий Миколо мій,
й хотів побити до нестями
мене за гостру епіграму...
Але за очі і за спів

ти менестреля пожалів
так, як жаліє сина ненька,
хоч ти був трошечки п'яненький,
хоч і наїжився ти хмуро...
Та пригадав, що я — Сосюра, —
щік одгорів грозовий мак,
і грізний ти сховав кулак.
Миколу слав, моя бандуро,
неначе той святковий дзвін,
за те, що благородний він,
і в час, коли мене всі били,
він не ламав поета крила
так, як воліли ті, кати,
а тихо проказав: "Лети!"
І я лечу в сіяння коло,
й зі мною ти летиш, Миколо!..
А навкруги — весна, блакить...
І з нами Вася Швець летить.
В биття годину, люту, кляту,
він руку тис мені, як брату.
...Дивлюсь, неначе крізь туман,
я на життя, що в далі лине...
Іде веселий Касіян,
найкращий графік України.

Люблю його я глибину,
усмішку й профіль партизанський.
На весь, на весь Союз Радянський
прославив він Галичину,

Червону Русь, на всі краї,
бо він — прекрасний син її.
Не розлюблю я вас ніяк,
М'ястківський любий і Грінчак.

Співці когорти молодої...
У вас шумить ще юна кров.
Свій запал, ніжність і любов
ви улили в пісень прибої,

у шум заводів і дібров...
Наш бір співочий не одгув,
шумить він в радості і гніві...
Пробачте, любі, я забув
ще про Новицького в цім співі.

Насунув він на лоб кашкет
і йде, суворий і красивий,
вливаючись у хорів зливи
як перекладач і поет.

Він теж пройшов крізь сум заграв,
бо він поет, а не люстерко.
Люблю його за те, що взяв
в дружини міліціонерку.

У ній поет душі не чує.
Вона його дисциплінує.

А ось — той, хто не пада духом,
безжурний Олександр Підсуха.
Він огняні пройшов путі,
повиті димами дороги,
у нього очі золоті,
й такі ж поезії у нього.

Хай лірик я, але партієць.
Буть може ніжним комуніст
і плакати матрос-балтієць

під солов'я чарівний свист...
І, як берізки тихий лист,
цвіте Тамара Коломієць
в поемі цій... Вона сія
в краю вишневім і розквітлім
своїм, а не відбитим світлом.
Тому-то їй — любов моя.
Та муж її хай не ревнує.
У мене пісня і йому є
у ці прекрасні наші дні,
за те, що любить він пісні.

Ось, не розлий водою — пара,
ідуть Забіла і Пригара,
і з ними, біла і маленька,
іде Оксана Іваненко.
Талант у неї не сухий,
навіки відданий малечі.
І про "Тарасові шляхи"
все цвірінчить вона, щебече...

Наталю! Чи ж забула ти
той тихий цвинтар і хрести,
що поруч університету,
де "гарбуза" дала поету,
закоханому в тебе, ти.
Хоч потім вірші ти писала
про мене в ті далекі дні,
та з іншим зустрічі шукала, —
твій карий зір був не мені,
ти не себе в других кохала,
як зорі вечора, як небо!..
А я так схожий був на тебе,
як моря даль на ту блакить,
й ти не могла мене любить.

Та, може, й краще так. Так треба.
Бо я поет, ти — поетеса,
з тобою нас сварила б преса.
Сварились ми б і ночі й дні,
тобі я б заздрив, ти — мені.
Пригара. Літо. Ніч. Одеса.
Й над морем зорі, наче леза,
й немов конвалії в гаю
у душу дивляться мою.

Та круча й ми, й над нами крик,
такий брутальний і цинічний...
А місяць висунув язик
й нам усміхався іронічно...
От тобі й лірик-більшовик,
до тебе ставлюсь я критично.

Навколо синьо, неосяжно...
А в серці — з кривдою бої...
І слухає Гринько уважно
ліричні вибухи мої...

Од ран душі стає лиш ранка,
та й та зникає в дзвоні лір...
То діє, наче валер'янка,
Гринька привітний, добрий зір.

Втихає гуркіт грізноводний,
і серце спочива в тиші...
Такий тонкий і благородний
є силует його душі.

Летить перо. Спішить рука,
і образів ріка іскриста...

А на обличчі Тендюка —
борня поета й журналіста.

Він у газеті — ночі й дні
пером картає все вороже.
Та журналіста у борні
поет, я вірю, переможе.

До всіх до вас моя любов,
товариші, коханці слави!
Ось Загребельний, що пройшов
в борні за щастя шлях кривавий...

Він з побратимами в боях
знав і пожари, і потопи...
Як чорна блискавка, той шлях
в горах Південної Європи...

Шумлять йому й річки, й діброви,
де леза скель і вітру свист...
В його душі злились чудово
і партизан, і романіст.
А ось... Ідіть, ідіть, будь ласка...
Як сяє радісно їх зір!
В безсмертя світ ідуть Дроб'язко
й в життя закоханий Бобир.
Дроб'язко... Труженик прекрасний,
людей він любить, все нове...
Коли не зайдеш, пише ясно,
а все ж в підвалі він живе
з своєю Лією, що світить,
як мрійне сонечко, навкруг,
До друзів сповнена привіту.
Це справжній для поета друг.

Бобир... Не тільки пише вірші,
а ще й співає. Як співак
він має голос і не гірший,
ніж у Козловського. Це так.
Коли співає — пристрасть, велич!..
Не раз я чарувався ним.
Дівчат закохував він безліч
у себе голосом своїм.
Він Україну так кохає!
Хоч сивий він, а заспіває, —
стає він знову молодим.
Упала тінь на трав розмай,
і засмутилась даль крилата...
Помер Науменко Ісай...
Про це сказав мені Залата.
Ісай... Як я любив його!
Він був такий кристально чистий!
І от у жилах згас огонь,
і стало серце комуніста.
Так. Другаря нема мого.
О ні! Не гасне молоде,
нішо й ніде не пропадає.
Ось у безсмертя він іде,
йому я браму відчиняю.
Здоров, Науменко Ісаю,
що другом став давно моїм,
дніпропетровський побратим!
Ні! Я не плачу. Сліз не треба.
Давай обнімемося, брат!
Поглянь... навколо дивний сад...
А десь з Землі, немов на небо,
синок твій дивиться на тебе
й крізь ніч, що як журба-туга,
крізь зорі ручки простяга...

І пестить трепетного сина
твоя заплакана дружина...

Поміж ірпінських тих дерев
шле в далину не спів, а рев,
немов голодний лев той левич,
Євген Максимович Кротевич.

А добрий Біба — з краю руд!
Він весь — як радості салют,
як поклик праці привітальний,
в очах думок натхненний лет...
В нім гармонійно і повчально
злились редактор і поет.
Ви всі зі мною тут, братове,
в безсмертній стороні моїй,
і по-марксистськи принциповий,
веселий Петя Вільховий.
Він любить так других повчати,
він зна, де світло, а де тьма.
Все обіцяє написати
роман. Роману все ж нема.
А роки йдуть, о даль, о мрії!..
О, скільки в нього планів, мрій!..
Од обіцянок аж сивіє
веселий Петя Вільховий.
Люблю тебе, як брат твій, чисто,
бо ти — як молодість сама,
мій профспілковий активісте!
Але роману все ж — нема.

Здіймаю в небо срібну чашу
і п'ю за Городського Яшу!
Критикував мене колись,
коли зі мною був не в мирі,

він за пісні солодкі, щирі,
що з серця у серця лились.
Він бив мене, од болю гув
у мене мозок. Боже, Боже!..
Та я про критику забув,
а про любов забуть не можу.
Вітаю вітер я китайський!
Тож здрастуй, Льоню Первомайський,
Голованівський, здрав і ти.
Вас забуттю ніяк не зжерти,
ви як зірки в душі моїй.
Дивились ви у очі смерті
і за Вітчизну йшли на бій.
За те, що серце моє краяв,
тебе я, Льонічко, прощаю.
Як Сава, ти — Комуни син,
і голос твій, неначе дзвін,
гуде похмуро над землею,
як вияв вдаченьки твоєї.

Полянкер Грицю! В сяйві слав
ти з нами йдеш на гул заводу,
на майво доменних заграв.
Із партії я виключав
тебе як ворога народу,
й за це я руку піднімав,
бо вірив ворогам свободи.
А ти прийшов із таборів...
Ніякі муки не зламали
твою веселість, щирий спів...
І в сяйві київських огнів
життя для Еті раєм стало.
Життя ж — не мрія і не сон...
Багряно грай, моя бандуро!
І у Безсмертя Пантеон

заходьте, Клоччя й Байдебура,
Труханов, Павка Безпощадний,
хто в віршах зовсім не такий,
як в прізвищі. Він неоглядно
закоханий в труда Едем,
бо й сам колись був шахтарем
і підставляв породі груди,
йдучи з пластами в грізний бій.
Всі шахтарі — святії люди,
бо труд підземний їх — святий.
Демидов, хоч і молодий,
а зрілеє перо він має...
Ні, не перо, а пір'я крил
в його душі, ще повній сил
для того, щоб летіти в співі
у комунізму дні щасливі.
О земляки мої донецькі,
брати пісенні ви мої...
Ви — з тих ланів, де край отецький,
мого ви серця солов'ї!
Я вас люблю любов'ю брата,
хоч я один, а вас багато.
Пробачте, що усіх згадати
не можу я, але усіх
за те, що ви в труді уперті,
я вводжу в Пантеон Безсмертя
як побратимів золотих...
Ми йдем. О як ЙЕСЄ нас багато!..
Ми йдем, з нас кожен — тисячі...
Ми — наче зорі уночі.
Ні! Нас не можна розстріляти!..

Сергій, мій любий Воскрекас,
багато літ єднають нас!
Мчать дні, як коні важкогриві...

Люблю думки твої правдиві,
всю вдачу милу, запальну.
Ти, як і ми, пройшов війну,
не кланяючись ката кулям.
Ти — світлий докір всім поснулим,
що люблять тільки тишину
і що живуть, як тихі миші,
тільки заради тої тиші.
Боєць з неправдою і друг
усіх, хто од біди не гнеться.
Люблю тебе за щире серце,
що трохи хворе од напруг.
Та це — нічого. Не здається
воно хворобі й стука, б'ється,
як і раніше, запальне,
і по клітинах кров жене,
щоб ти не знав, мій друже, муки.
Воно міцні ще має крила.
Не тільки в валідолі сила,
а сила, друже, в нас самих.

Нехай пече вогнем твій сміх
чуже все, чорне, ненависне...

Ми проти днів війни тяжких,
що прийдуть, коли рак той свисне.
Це я пишу тобі в іюні.
В моїй душі пісень снага...

Твоя жона — сільська красуня,
хай спокій твій оберіга,
щоб жив ти ще багато років
у боротьбі за все ясне.
Якби Марія синьоока
оберігала так мене!

Співай же, серце, не мовчи!
Ти любиш даль і очі сині,
твій спів не лиш мене чарує.
Співай, тебе я подарую
на пам'ять милій Україні,
що лине в плетиві антен
в щасливі далі солов'їні...
Як стихне кров у стінах вен
і, весь в сльозах за всім, умру я,
Вкраїні серце подарую
так, як колись своє — Шопен,
на золотому схилі днів,
великій Польщі заповів.

Так бийся, серце, доки б'єшся!
Ти не мені належиш, серце!
[Весна 1960]